

แนวทางการส่งเสริมเกษตรกรให้พึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
กรณีศึกษา : กลุ่มผู้ปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในเขตจังหวัดนครชัยบุรีนทร์
Self-Reliance as the Principles of Sufficiency Economy: A Case
Study of Corn and Rice farmers at Nakhon Chai Burin Provinces Group

ทิวากรณ์ ราชูธร¹ ธวัชชัย เอกสันติ² นรา ระวาดชัย³

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบสำรวจครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพึ่งพาตนเองและแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรให้พึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 223 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การสำรวจและสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ สุ่มตัวอย่างตัวแทนเกษตรกรของแต่ละจังหวัดทั้ง 4 จังหวัด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.2 ช่วงอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 46.8 ประกอบอาชีพหลักทำนา ร้อยละ 55.2 รายได้รวมต่อปีอยู่ระหว่าง 100,001-200,000 บาท ร้อยละ 49.3 ด้านแหล่งเงินทุนการประกอบอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่ใช้เงินทุนตัวเองร้อยละ 86.5 ด้านการออม พบว่าส่วนใหญ่ทำบัญชีครัวเรือน และมีรายได้ที่พอต่อรายจ่ายร้อยละ 78.5 ด้านสภาพปัญหาในการประกอบอาชีพ พบปัญหาเร่งด่วน คือ ความเหมาะสมของพื้นที่กับแหล่งน้ำ ปัญหาเรื่องแรงงาน คือ เครื่องยนต์/เครื่องท่อนแรง ปัญหาเรื่องการตลาด คือ ราคาผลผลิตการเกษตร และจากการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า ควรส่งเสริมให้เกษตรกรใช้แนวคิดกระบวนการแก้ปัญหาและการลดความขัดแย้งในการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกร โดยการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ความต้องการของเกษตรกร และค้นหาแนวทางการแก้ปัญหานั้นๆ ในส่วนแนวทางการส่งเสริมควรพิจารณาให้สอดคล้องกับปรัชญาการส่งเสริมการเกษตรที่ให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ ตามแนวคิดการพึ่งพาตนเอง ส่วนสำคัญของรูปแบบ คือ การถ่ายทอดนวัตกรรมไปสู่เกษตรกรผ่านหลักการสื่อสาร และการให้ความรู้เกษตรกรพอเพียงต้องต่อเนื่องและทั่วถึง เพื่อให้มีการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับพื้นที่

คำสำคัญ: เกษตรกร, พึ่งพาตนเอง, เศรษฐกิจพอเพียง

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

อีเมลล์ thiwakorn.r@nrru.ac.tch

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

อีเมลล์ thawatchai.a@nrru.ac.tch

³ อาจารย์ สาขาวิชาอนามัยสิ่งแวดล้อม คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

อีเมลล์ nara.r@nrru.ac.tch

Abstract

The purpose of this research was to 1) study self-reliance agricultural extension, 2) finding a guidelines for promoting farmers to be self-reliant according to the sufficiency economy principle. The simple of the study is Farmers who grow rice and corn at Nakhon Ratchasima, Chaiyaphum, Buriram, and Surin Provinces of 223 participants. Data collected by questionnaires, Survey and Observation, In-Depth Interview and Workshop Accidentally. Data analysis used descriptive statistics and qualitative content analysis.

Results found that indicated most of the participants were female, 55.2 %, 51- 60 of age-year-old 46.8%, the occupation was farming 55.2% earn yearly income around 50,000 - 100,000 baht 50.2%, a total yearly income was 100,001-200,000 baht of 49.3%. In terms of funding for career, support Found that most of them used their funds 86.5% and loaned by the Bank of Agriculture and Agricultural Cooperative of 73.1%. The household accounts and income per expenditure of 78.5%, The problems in the agricultural occupation according to the sufficiency economy philosophy found that the urgent problem is the suitability of the area and the water. Capital problems are funding sources (loan reserves/banks). Labor issues are engines/engines. The problem of marketing is the price of agricultural products. And the problem of effective management Very urgent issue is the operation and market management. Qualitative studies were found that farmers should use the concept of the problem-solving process and reducing conflict in finding and prioritizing those problems than the solution by farmers. As the guidelines for promotion, it should be considered by the agricultural promotion philosophy that allows farmers to be self-reliant. According to the concept of self-reliance, An important part of the model is to transfer innovation to farmers through communication principles. And knowledge of sufficiency agriculture must be continuous and thorough to develop innovations that appreciate in area.

Keywords: Agricultural, Self-reliance, Sufficiency economy

ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การเกษตรมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทั้งในมิติของการผลิตที่สามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหาร เป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน และยังเป็นฐานการผลิตที่สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อการค้าและการส่งออกสำหรับภาคการผลิตและบริการอื่นๆ รวมถึงในมิติการพัฒนาสู่แหล่งการผลิตพลังงานทดแทนที่สำคัญของประเทศ ความเหมาะสมของภูมิประเทศและภูมิอากาศของไทย จึงเกิดมีภูมิปัญญาด้านการผลิตและการประยุกต์ตัดแปลงผลผลิตทางการเกษตร และวัฒนธรรมอาหารที่หลากหลาย ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตอาหารส่งออกที่สำคัญรายใหญ่ของโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ, 2561) ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกการเกษตร 149,236,233 ไร่ แบ่งเป็น เพาะปลูกข้าว 69,964,862 ไร่ เพราะปลูกข้าวโพด 6,489,813 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 46.54 ของพื้นที่ทั้งประเทศ มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกร จำนวนมากถึง 5.91 ล้านครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วยเกษตรกรรายย่อยที่ผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง เกษตรกรที่ผลิตเชิงพาณิชย์ และเกษตรกรที่แปรรูปผลิตผลเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศยังขาดหลักประกันที่มั่นคงด้านอาชีพและรายได้ ความสามารถในการชำระหนี้สินต่ำ รวมทั้งการขาดเกษตรกรรุ่นใหม่ที่จะเข้าสู่ภาคเกษตรอย่างต่อเนื่อง ครัวเรือนเกษตรกรไม่สามารถพึ่งพาตนเองทางอาหารจากไร่นาได้เพียงพอ รวมทั้งเกษตรกรและผู้บริโภคได้รับอาหารที่ไม่ปลอดภัย และยังมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี และมีข้อมูลพบภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ย 88,402 บาทต่อคนต่อปี ครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีรายได้เฉลี่ย 113,338 บาทต่อคนต่อปี ในขณะที่ครัวเรือนที่ยากจนมีรายได้เฉลี่ย 18,417 บาทต่อคนต่อปี ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ มีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด 130,183 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งข้อมูลได้ชี้ให้เห็นว่า ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายได้เฉลี่ยน้อยที่สุด 59,546 บาทต่อคนต่อปี โดยครัวเรือนที่ยากจนที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายจ่ายเฉลี่ยต่ำสุด 81,615 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และครัวเรือนเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนครัวเรือนที่ยากจนมากที่สุด ร้อยละ 37.27 ของครัวเรือนเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2560)

กลุ่มจังหวัดเขตนครชัยบุรีรินทร์ ประกอบไปด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ มีพื้นที่เพาะปลูกทางการเกษตรทั้งหมด 20,302,380 ไร่ ทำนาข้าว 12,893,060 ไร่ ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 141,476 ไร่ (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2562) (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562) จากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่ผ่านมา พบว่าปัจจุบันเกษตรกร โดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรด้านการปลูกพืชประสบบัญญาปัจจัยการผลิตมีราคาแพง ในขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำ ตลาดรับซื้อผลผลิตไม่แน่นอน ส่งผลทางด้านเศรษฐกิจต่อเกษตรกร คือ ทำให้เงินทุนในด้านการผลิตมีไม่เพียงพอ เกษตรกรมีหนี้สินจำนวนมาก จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาการเสริมสร้างกิจกรรม การผลิตนอกการเกษตรของครัวเรือนควบคู่ไปกับกิจกรรมการเกษตร จะเป็นแหล่งรายได้เสริมของครัวเรือนเกษตรกร ควรส่งเสริมและให้ความรู้ ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจน เพื่อนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่มีความเหมาะสมกับสภาพของครัวเรือนเกษตรกรของไทยมากที่สุด เป็นกิจกรรมการผลิตที่ให้ความสำคัญต่อการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพาสถา และเป็นการส่งเสริมการบริโภคผลผลิตของครัวเรือน ซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายให้กับครัวเรือนที่ดีที่สุด

ปัจจุบันพบว่าผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรด้านการปลูกพืชประสบบัญญาปัจจัยการผลิตมีราคาแพง ในขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำ ตลาดรับซื้อผลผลิตไม่แน่นอน ส่งผลทางด้านเศรษฐกิจต่อเกษตรกร คือ ทำให้เงินทุนในด้านการผลิตมีไม่เพียงพอ เกษตรกรมีหนี้สินจำนวนมาก จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้ดำเนินการวิจัย แนวทางการส่งเสริมเกษตรกรให้พึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา : กลุ่มผู้ปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในเขตจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางและหารูปแบบการส่งเสริมเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้พึ่งพาตนเอง และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของ

เกษตรกรรมตามหลักเศรษฐกิจฐานราก ช่วงเวลาดำเนินการวิจัย ในปีงบประมาณ 2562 กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ ผู้ปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และหารูปแบบการส่งเสริมเกษตรกรให้พึ่งพาตนเองได้เหมาะสม อันจะนำไปสู่การส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรเศรษฐกิจฐานรากที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดนครชัยบุรินทร์ ประกอบด้วย 4 จังหวัด คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

การพึ่งพาตนเอง หมายถึง ความสามารถของเกษตรกรในการดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างอิสระมั่นคง สมบูรณ์ และมีความสุข โดยการพึ่งตนเองได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับชุมชน มีขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาหรือสนองความต้องการของตนเองและชุมชน รวมถึงสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การปกครองได้อย่างเหมาะสม

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำรงชีพของเกษตรกรด้วยความพอมีพอกิน ไม่สุดโต่ง ไม่เกินกำลังของตนเอง รู้จักวิถีความพอดี และรู้จักเอื้อเฟื้อเมื่อยามมีเงินไป หรือรู้จักศักยภาพของตนเองที่อยู่ได้ด้วยตนเอง พึ่งตนเอง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กันดังนี้ คือ

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ
3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล
4. เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ
 - 4.1 เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาเชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ
 - 4.2 เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน ความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

การมีส่วนร่วมของเกษตรกร หมายถึง การให้ข้อมูลและการเปิดรับความคิดเห็นจากเกษตรกร การปรึกษาหารือกันระหว่างภาครัฐและเกษตรกร การวางแผนร่วมกับการร่วมลงมือปฏิบัติ และการลงประชามติ

การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาในการพัฒนาความรู้ ความสามารถของเกษตรกร จากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตเพื่อการพัฒนา นำมาซึ่งรายได้ เศรษฐกิจ และความอยู่ดีมีสุขในครอบครัวและชุมชนในชนบท ให้เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนในชนบทให้มีความมั่นคงและยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Researcher) โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders Workshop) ให้ทราบถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของเกษตรกรในการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรเป็นแนวทางในการทำเกษตรแบบพอเพียงภายใต้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ยั่งยืน และเพื่อวิเคราะห์ผลของแนวทางการทำการเกษตรแบบพอเพียงภายใต้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีนทร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน 223 คน ใช้วิธีสุ่มแบบบังเอิญ เพื่อเป็นตัวแทนเกษตรกรแต่ละจังหวัดในการเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการ ศึกษาภูมิหลัง และระดมสมอง โดยการศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของเกษตรกร โดยการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิตของการทำเกษตรแบบพอเพียงของเกษตรกร ดำเนินการสอบถาม (Questionnaire) การสำรวจและการสังเกต (Observation) สัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) และการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อบริหารเพิ่มองค์ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่เกษตรกร เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และดำเนินการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง โดยการทำให้แบบทดสอบความรู้ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อบริหารเพิ่มองค์ความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่เกษตรกร

ระยะที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ ดำเนินการดังนี้ คือ

2.1 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อบริหารเพิ่มองค์ความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการเกษตรแบบพอเพียง และนำความรู้ไปใช้ในการทำการเกษตรแบบพอเพียง ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อบริหารเพิ่มองค์ความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร และนำความรู้ไปใช้ในการทำการเกษตรแบบพอเพียง ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 ติดตามประเมินผลการอบรมเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง โดยการสังเกตการณ์โดยตรง สัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

14 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 เข้าร่วมประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานแบบ Online

ระยะที่ 3 ชั้นวิเคราะห์และสรุปผล

3.1 นักวิจัยและกลุ่มตัวอย่างร่วมกันประเมินสรุปผลการอบรม วิเคราะห์ผลของแนวทางการทำการเกษตรแบบพอเพียงภายใต้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร โดยสังเกตการณ์โดยตรง สัมภาษณ์แบบเจาะลึก

3.2 นักวิจัยวิเคราะห์ผลของแนวทางการทำการเกษตรแบบพอเพียงภายใต้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การประชุมเชิงปฏิบัติการเพิ่มองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรในรูปแบบต่างๆ และหาแนวทางในการพัฒนาการทำการเกษตรแบบพอเพียงภายใต้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

3.3 สรุปผลการวิจัยตลอดโครงการและเขียนรายงานวิจัยเป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบด้วย คำถามแบบปลายปิด (Close-ended Question) และคำถามแบบปลายเปิด (open-ended Question) แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับข่าวสาร แหล่งข่าวสาร ที่ดินทำการเกษตรหนี้สิน แหล่งหนี้สิน ความเพียงพอต่อการครองชีพ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check-list) และแบบคำถามเปิด

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ เกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ (Best& Kahn, 1993)

- 5 คะแนน หมายถึง มีระดับความรู้ความเข้าใจ มากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง มีระดับความรู้ความเข้าใจ มาก
- 3 คะแนน หมายถึง มีระดับความรู้ความเข้าใจ ปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง มีระดับความรู้ความเข้าใจ น้อย
- 1 คะแนน หมายถึง มีระดับความรู้ความเข้าใจ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ กิจกรรมด้านการลดรายจ่าย กิจกรรมด้านการประหยัดและการออม กิจกรรมด้านการเรียนรู้ กิจกรรมด้านการดำเนินชีวิตตามวิถีชุมชน กิจกรรมด้านการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมด้านเอื้ออาทรรักสามัคคี มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ เพื่อวัดพฤติกรรมการดำเนินชีวิต โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ (Best& Kahn, 1993)

- 5 คะแนน หมายถึง มีระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง มีระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตมาก
- 3 คะแนน หมายถึง มีระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง มีระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตน้อย
- 1 คะแนน หมายถึง มีระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อมูลการประกอบอาชีพทางการเกษตรของเกษตรกรตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผลด้านการมีภูมิคุ้มกัน ด้านมีเงื่อนไข ความรู้ และด้านคุณธรรม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ (Best& Kahn, 1993)

- 5 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติมาก
- 3 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติน้อย
- 1 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติน้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยพิจารณา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ จากนั้นทดสอบหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยนำไปทดลองใช้ (Try out) กับเกษตรกรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย แล้วนำไปหาค่าความเชื่อมั่น วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์เท่ากับ 0.83 แสดงถึงความเชื่อมั่นระดับสูง

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็น ร้อยละ 55.2 ช่วงอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 46.8 ส่วนใหญ่สถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 80.7 ระดับการศึกษา พบว่า ประถมศึกษาร้อยละ 56.1 ประกอบอาชีพหลักทำนา ร้อยละ 55.2 รายได้อาชีพหลักต่อปี 50,000-100,000 บาท ร้อยละ 50.2 ประกอบอาชีพรองเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 26.9 ตามลำดับ รายได้อาชีพรองต่อปีน้อยกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 45.7 รายได้รวมทั้งหมด 100,001-200,000 บาท ร้อยละ 49.3 รองลงมา คือ 50,000-100,000 บาท และมากกว่า 200,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 15.2 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคุณลักษณะทางประชากร (n=223)

ข้อมูลคุณลักษณะกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	100	44.8
หญิง	123	55.2
อายุ (ปี)		
20-30 ปี	6	2.7

การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา
ครั้งที่ 9 ประจำปี พ.ศ.2565
หัวข้อ : งานวิจัยทางสุขภาพและการบริการ เพื่อพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่

NMCCON 2022

14 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 เข้าร่วมประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานแบบ Online

ข้อมูลคุณลักษณะกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
31-40 ปี	29	13.0
41-50 ปี	75	33.7
51-60 ปีขึ้นไป	104	46.6
ไม่ตอบแบบสอบถาม	9	4.0
สถานภาพ		
โสด	19	8.5
สมรส	180	80.7
หย่า/หม้าย/แยกกันอยู่	24	10.8
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	125	56.1
มัธยมศึกษาตอนต้น	48	21.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย	37	16.6
ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา/ปวส.	3	1.3
ปริญญาตรี	10	4.5
ที่อยู่อาศัย		
นครราชสีมา	123	55.3
ชัยภูมิ	50	22.4
บุรีรัมย์	30	13.4
สุรินทร์	20	8.9
อาชีพหลัก		
ทำนา	123	55.2
ทำสวน	7	3.1
ทำไร่	33	14.8
อาชีพหลัก		
เลี้ยงสัตว์	35	15.7
ค้าขาย	14	6.3
รับราชการ	6	2.7
อื่น ๆ	5	2.2
รายได้อาชีพหลักต่อปี		
น้อยกว่า 50,000 บาท	52	23.3

14 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 เข้าร่วมประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานแบบ Online

ข้อมูลคุณลักษณะกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
50,000-100,000 บาท	112	50.2
100,001-200,000 บาท	41	18.4
มากกว่า 200,000 บาท ขึ้นไป	5	2.2
ไม่ตอบ	13	5.8
อาชีพรอง		
ทำนา	27	12.1
ทำสวน	51	22.9
ทำไร่	36	16.1
เลี้ยงสัตว์	60	26.9
ประมง	1	4.0
ค้าขาย	20	9.0
อื่นๆ	15	6.7
ไม่ตอบ	13	5.8
รายได้อาชีพรองต่อปี		
น้อยกว่า 50,000 บาท	119	53.4
50,000-100,000 บาท	65	29.1
100,001-200,000 บาท	10	4.5
มากกว่า 200,000 บาท ขึ้นไป	5	2.2
ไม่ตอบ	24	10.8
รายได้รวมทั้งหมด		
น้อยกว่า 50,000 บาท	15	6.7
50,000-100,000 บาท	34	15.2
100,001-200,000 บาท	110	49.3
มากกว่า 200,000 บาทขึ้นไป	34	15.2
ไม่ตอบ	30	13.5

2. ด้านการดำเนินชีวิต พบว่า หลังจากที่ได้ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงมีการจัดการกับที่ดินเพื่อใช้ในการผลิต คือ การปลูกพืช จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 42.2 รองลงมาคือ การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 36.8 และเลี้ยงสัตว์ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของที่ดินส่วนใหญ่ในการผลิตหรือประกอบอาชีพหลัก คือ ผลิตเพื่อบริโภคเองในครัวเรือนถ้ามีเหลือถึงจะขาย จำนวน 127

คน คิดเป็นร้อยละ 57.0 รองลงมาคือ ผลิตเพื่อจำหน่ายหรือขาย จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 29.1 และบริโภคเอง ในครัวเรือน จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 9.9 ตามลำดับ

ผลผลิตทางการเกษตรมากที่สุด คือ ข้าว จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 30.9 รองลงมาคือ เลี้ยงไก่ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 และเลี้ยงหมู จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 10.8 สำหรับแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มตัวอย่างตอบมาจากโทรศัพท์ จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 88.3 รองลงมาจากการประชุม ชาวบ้าน จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 70.0 และวิทยุกระจายเสียง จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 44.8 ตามลำดับ ทราบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่ คือ การที่เกษตรกรรวมอาหารเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี โดยที่ ผลิตอาหารได้เองในสวน ไร่ นา โดยไม่ต้องซื้อ จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 98.7 รองลงมา คือ การทำการเกษตร โดยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินด้วยการงดใช้สารเคมี เช่น ปุ๋ยควบคุมพืชและแมลงในการผลิต เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดี และการผลิตโดยใช้แรงงานคนทดแทนเครื่องจักร เป็นการลดมลภาวะ เพื่อให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 95.1 และการทำการเกษตรโดยปลูกพืชอย่างเดียว และเลี้ยงสัตว์อย่างเดียว เพื่อให้มีอาหารเพียงพอต่อ การบริโภคตลอดปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 4.9

ส่วนแหล่งเงินทุนสนับสนุนในการลงทุนในการทำการเกษตร พบว่าส่วนใหญ่ คือ ใช้เงินทุนตัวเอง จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 86.5 รองลงมา คือ กู้ ธ.ก.ส จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 73.1 และกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 24.2 ด้านการออมพบว่าส่วนใหญ่ได้ทำบัญชีครัวเรือนและมีรายได้ที่พอต่อรายจ่ายจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 78.5 รองลงมา คือ มีการปลูกฝังเรื่องการประหยัดให้แก่สมาชิกในครอบครัว จำนวน 174 คน คิด เป็นร้อยละ 78.0 และมีการวางแผนในการใช้จ่ายเงินประจำเดือนของครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 65.0

3. ด้านสภาพปัญหาในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างในเขตจังหวัดนครชัยบุรีนทร์ พบว่า สภาพปัญหาในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเรื่องที่ดิน เป็นระดับปัญหาเร่งด่วน คือ ความเหมาะสมของพื้นที่กับแหล่งน้ำ จำนวน 23 คน คิดเป็น ร้อยละ 10.3 สภาพปัญหาเรื่องทุน ระดับปัญหามากเร่งด่วน คือ แหล่งเงินทุน (ทุนสำรองให้กู้/ธนาคาร) จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4 สภาพปัญหาเรื่องแรงงาน ระดับปัญหามากเร่งด่วน คือ เครื่องยนต์/เครื่องทุ่นแรง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4 สภาพปัญหาเรื่องการตลาด ระดับปัญหามากเร่งด่วน คือ ราคาผลผลิตการเกษตร จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 14.3 สภาพปัญหาเรื่องการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ระดับปัญหามากเร่งด่วน คือ การดำเนินงาน และการจัดการตลาด จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 11.7 ตามลำดับ

4. ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ แนวทางการส่งเสริมเกษตรกรให้สามารถพึ่งพาตนเองตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาเกษตรกรกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีนทร์ ดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และการสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า

4.1 ความต้องการในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ เกษตรกรกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีนทร์ โดยกลุ่มตัวอย่างได้ให้เสนอถึงปัญหาในการประกอบอาชีพและข้อเสนอแนะ ดังนี้

14 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 เข้าร่วมประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานแบบ Online

4.1.1 ปัญหาเรื่องที่ดินทำการเกษตรส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรต้องการเพิ่มจึงจำเป็นต้องเช่าคนอื่น ซึ่งค่าเช่าไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับข้อตกลงของเจ้าของที่ดิน

4.1.2 หน่วยงานราชการมีงบประมาณเป็นเงินชดเชยให้เกษตรกรที่เกิดความเสียหายต่อผลผลิต เช่น ข้าวโพดและมันสำปะหลัง ไร่ละประมาณ 1,000 บาท/ไร่ นั้นไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการลงทุน ดังนั้นจึงอยากเสนอแนะให้เพิ่มวงเงินในการชดเชยเป็น 1,500 บาท

4.1.3 เกษตรกรส่วนใหญ่แล้วกู้เงินจากสหกรณ์การเกษตรเพื่อทำการซื้อ ปุ๋ยเคมีและเมล็ดพันธุ์ต่างๆ

4.1.4 สำหรับเกษตรกรบางรายที่ไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง ก็จะรับจ้างทั่วไป เช่น รายวัน วันละ 300-350 บาท หรือเหมาแปลงในการปลูก/ไถ/กำจัดวัชพืช/เก็บเกี่ยว

4.1.5 อยากให้มีการประชุมหมู่บ้านก่อนปลูกพืชต่าง ๆ โดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้รับซื้อผลผลิตเพื่อให้เกษตรกรให้ทราบข้อมูลต่าง ๆ เช่น ราคา ประกันราคาผลผลิตจากรัฐ และการจัดคิวรถของผู้รับซื้อเนื่องจากรอคิวนานแล้วเกิดฝนตกทำให้ผลผลิตเสียหาย

4.2 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

4.2.1 ปัญหาเรื่องน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอและสถานที่ทำการเกษตรอยู่ห่างจากชลประทาน อยากให้ชุดเจาะน้ำบาดาล ให้รัฐบาลช่วยจ่ายในการเจาะ 50%

4.2.2 ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ อยากเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็น 10 บาท/กิโลกรัม

4.2.3 อยากให้รัฐบาลช่วยเรื่องสถานที่สต็อกสินค้าเก็บไว้ได้น้อย 3 เดือน เนื่องจากเกษตรกรจะได้ราคาที่ดีสามารถใช้หนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

4.2.4 อยากให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรของที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และทำนา เนื่องจากบางพื้นที่ยังไม่ได้เกิดการรวมกลุ่ม หรือบางชุมชนมีการรวมกลุ่มแล้วแต่ไม่ได้มีการนัดประชุมชี้แจงแนวทางการทำงานอย่างต่อเนื่อง

4.2.5 อยากให้อัตราดอกเบี้ยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ลดลงมากกว่า

4.2.6 อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยดำเนินการสนับสนุนสารปราบศัตรูพืช เพลี้ยหนอนผีเสื้อ

4.2.7 ปัญหาเรื่องความขึ้นเกินกำหนดของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทำให้ราคาลดลง ส่วนวิธีแก้ปัญหา คือ ตากให้แห้งถึงได้ราคาสูงแต่เนื่องจากมีข้อจำกัดสถานที่ตาก อยากให้ชุมชนมีสถานที่ตากผลผลิตร่วมกันจะได้แก้ปัญหาดังกล่าวได้

4.3 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพึ่งพาตนเองโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงยังคงต้องประเด็นดังต่อไปนี้

4.3.1 องค์ความรู้

14 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 เข้าร่วมประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานแบบ Online

4.3.2 แหล่งทุน หน่วยงานเกษตรให้สารป้องกันศัตรูพืชมาฉีด

4.3.3 ตลาด หน่วยงานเกษตรประกันราคาผลผลิต

4.4.4 การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ อยากให้จัดประชุมรวมกลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์เพื่อ

ลดต้นทุน มีงบเกษตรมาทำปุ๋ยขายให้แก่สมาชิกเกษตรกร

4.4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

4.4.1 อยากให้ราคาผลผลิตเพิ่มสูงขึ้น

4.4.2 เพิ่มเงินชดเชยราคาผลผลิตตกต่ำหรือเสียหายเพิ่ม

4.4.3 มีลานตากผลผลิตรวมของหมู่บ้าน

4.4.4 ปลุกพืชหมุนเวียน

4.4.5 มีแอปพลิเคชันให้กลุ่มเกษตรกร เพื่อตรวจเช็คราคาผลผลิตได้ทันเวลา

4.4.6 มีการอบรมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้าน

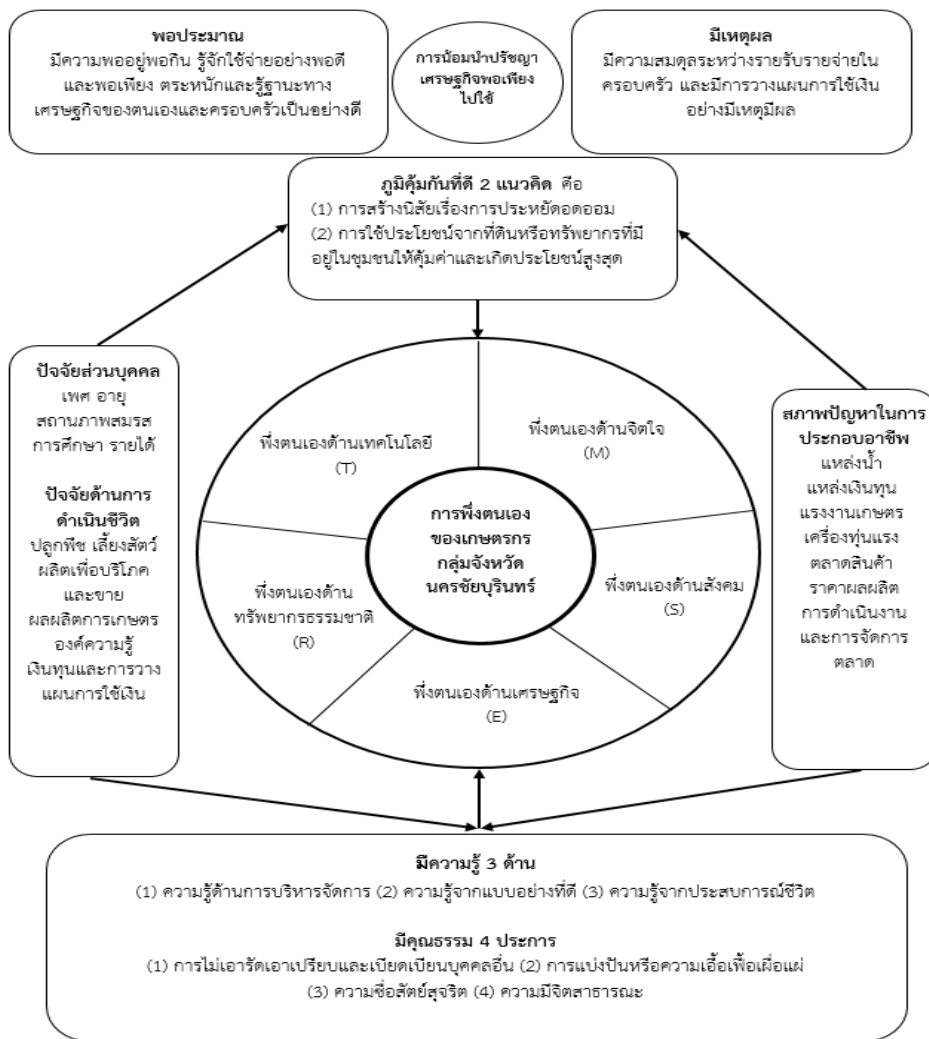
4.4.7 อบรมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ทั้งตำบล

4.4.8 ควรมีจัดประชุมเกษตรกร เดือนละ 2 ครั้ง

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) จากข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมเกษตรกรให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาเกษตรกรกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีนทร์ โดยนำหลักการส่งเสริมเกษตรกรให้ทำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้และเกิดปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง คือ สร้างความตระหนักแก่ประชาชนให้รับรู้ (Awareness) สร้างความสนใจแก่ประชาชน (Interest) มีการติดตามประเมินผล (Evaluate) การทดลองปฏิบัติ (Trial) และการยอมรับของประชาชน (Adoption) ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้มีแนวทางการส่งเสริมให้เกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เขตนครชัยบุรีนทร์ให้พึ่งพาตนเองได้นั้นประกอบไปด้วยการมีความพอประมาณมีความพออยู่พอกิน รู้จักใช้จ่ายอย่างพอดี และพอเพียง ตระหนักและรู้ฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองและครอบครัวเป็นอย่างดี ความมีเหตุผลมีความสมดุลระหว่างรายรับรายจ่ายในครอบครัว และมีการวางแผนการใช้เงินอย่างมีเหตุมีผล และมีมีภูมิคุ้มกันที่ดี 2 แนวคิด คือ (1) การสร้างนิสัยเรื่องการประหยัดอดออม และ (2) การใช้ประโยชน์จากที่ดินหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนั้นจะต้องประกอบไปด้วยการมีความรู้ 3 ใน ด้านประกอบด้วย (1) ความรู้ด้านการบริหารจัดการ (2) ความรู้จากแบบอย่างที่ดี (3) ความรู้จากประสบการณ์ชีวิต รวมถึงการมีคุณธรรม 4 ประการ ประกอบด้วย (1) การไม่เอาัดเอาเปรียบและเบียดเบียนบุคคลอื่น (2) การแบ่งปันหรือความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (3) ความซื่อสัตย์สุจริต (4) ความมีจิตสาธารณะ เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการพึ่งตนเองทั้ง 5 ด้าน คือ การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี (Technology Self - reliance: T) การพึ่งพาตนเองทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Self-reliance : E) การพึ่งตนเองในด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource Self-reliance : R) การพึ่งพาตนเองทางด้านจิตใจ (Mental Self - reliance : M) การพึ่งตนเองในทางสังคมวัฒนธรรม (Social-Culture Self-reliance:

S) ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเองของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ ซึ่งแสดงรูปแบบการพึ่งตนเองของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา ตามรูปภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการพึ่งตนเองของเกษตรกรจากการศึกษาคั้งนี้

อภิปรายผล

1. ด้านการดำเนินชีวิตหลังจากที่ได้ตัดสินใจดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ามีจัดการกับที่ดินในการผลิตส่วนใหญ่ คือ การปลูกพืช จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 42.2 รองลงมาคือ การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 36.8 และเลี้ยงสัตว์ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 ตามลำดับ ที่ดินส่วนใหญ่ในการผลิตหรือประกอบอาชีพหลัก คือ ผลิตเพื่อบริโภคเองในครัวเรือนถ้ามีเหลือถึงจะขาย จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 57.0 รองลงมาคือ ผลิตเพื่อจำหน่ายหรือขาย จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 29.1 และบริโภคเองในครัวเรือน จำนวน 22

คน คิดเป็นร้อยละ 9.9 ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของ ทรงชัย ดิยานนท์ (2541) ได้ศึกษาทัศนคติของเกษตรกรกรณีสถิติการสร้างความมั่นคงของรายได้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าเกษตรกรประกอบอาชีพกสิกรรมเป็นหลักโดยที่ร้อยละ 92.0 ของทั้งหมดโดยมีรายได้ 10,001-20,000 บาทส่วนอาชีพเสริมได้แก่การเลี้ยงสัตว์โดยที่เกษตรกรไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพร้อยละ 74.5

ผลผลิตทางการเกษตรมากที่สุด คือ ข้าว จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 30.9 รองลงมาคือ เลี้ยงไก่ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 และเลี้ยงหมู จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 10.8 สำหรับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มตัวอย่างตอบมาจากโทรทัศน์ จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 88.3 รองลงมาจากการประชุมชาวบ้าน จำนวน 156 คนคิดเป็นร้อยละ 70.0 และวิทยุกระจายเสียง จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 44.8 สำหรับการผลิตอาหารต่อการบริโภคตลอดปี พบว่าเกษตรกรที่ยึดหลักดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงสามารถผลิตอาหารได้เองในสวน ไร่ นา โดยไม่ต้องซื้อ จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 98.7 รองลงมา คือ การงดใช้สารเคมี เช่น ปุ๋ยควบคุมพืชและแมลงในการผลิต เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดี และการผลิตโดยใช้แรงงานคนทดแทนเครื่องจักร เป็นการลดมลภาวะเพื่อให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 95.1 และการทำการเกษตรโดยปลูกพืชอย่างเดี่ยวและเลี้ยงสัตว์อย่างเดี่ยว เพื่อให้มีอาหารเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 4.9 สอดคล้องกับการศึกษาของ ทรงชัย ดิยานนท์ (2541) ได้ศึกษาทัศนคติของเกษตรกรกรณีสถิติการสร้างความมั่นคงของรายได้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทราบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าเกษตรกรรู้จักแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร้อยละ 69.7 ในจำนวนนี้รับทราบข้อมูลจากสื่อโทรทัศน์สูงถึงร้อยละ 66.0 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในด้านบริโภคพบว่ามีร้อยละ 90.4 ของเกษตรกรเข้าใจว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของการกินอยู่อย่างประหยัดเป็นการลดมลภาวะมีผลทำให้สิ่งแวดล้อมดี นอกจากนี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายได้ พบว่าร้อยละ 91.5 ของเกษตรกรมีความรู้ว่าการทำการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทำให้เกิดการงดใช้สารเคมีซึ่งเป็นการลดต้นทุนการผลิต

ส่วนแหล่งเงินทุนสนับสนุนในการลงทุนในการทำการเกษตรพบว่าส่วนใหญ่ คือ ใช้เงินทุนตัวเอง จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 86.5 รองลงมา คือ กู้ ธ.ก.ส จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 73.1 และกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 24.2 ด้านการออมพบว่าส่วนใหญ่ได้ทำบัญชีครัวเรือนและมีรายได้ที่พอต่อรายจ่ายจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 78.5 รองลงมา คือ มีการปลูกฝังเรื่องการประหยัดให้แก่สมาชิกในครอบครัว จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 78.0 และมีการวางแผนในการใช้จ่ายเงินประจำเดือนของครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 65.0

2. ด้านสภาพปัญหาในการประกอบอาชีพเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ พบว่า สภาพปัญหาในการประกอบอาชีพเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเรื่องที่ดิน เป็นระดับปัญหาเร่งด่วน คือ ความเหมาะสมของพื้นที่กับแหล่งน้ำ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3 สภาพปัญหาเรื่องทุน ระดับปัญหามากเร่งด่วน คือ แหล่งเงินทุน (ทุนสำรองให้กู้/ธนาคาร) จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4 สภาพปัญหาเรื่องแรงงาน ระดับปัญหามากเร่งด่วน คือ เครื่องยนต์/เครื่องทุ่นแรง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4 สภาพปัญหาเรื่องการตลาด ระดับปัญหามากเร่งด่วน คือ ราคาผลผลิตการเกษตร จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 14.3

สภาพปัญหาเรื่องการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ระดับปัญหามากเร่งด่วน คือ การดำเนินงานและการจัดการตลาด จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 11.7 ตามลำดับซึ่งสภาพปัญหาเบื้องต้นเกิดจากขาดการร่วมกลุ่มที่เข้มแข็งของ เกษตรกรกลุ่มนครชัยบุรีรินทร์ทำให้ขาดข้อมูลด้านต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุทิน ลีปิยะชาติ และคณะ (2550) ศึกษาวิถีชีวิตพอเพียงในชุมชน กรณีศึกษา 13 ชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่ 4 ภูมิภาคการ ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงค้นพบได้ในชุมชนเข้มแข็งซึ่งเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการเผยแพร่และขยายผล การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจชุมชน เนื่องจากมีหลักคิดกระบวนการพัฒนาและกิจกรรมพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอันสะท้อนให้เห็นถึงวิถีของชุมชนที่มีความพอเพียงเป็นพื้นฐาน โดยยึดประโยชน์ ชุมชนส่วนรวมเป็นหลักมีกระบวนการคิดตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมที่เกิดจากการร่วมคิด ร่วมทำ ของคนใน ชุมชนบนฐานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน ที่เน้นการพึ่งตนเองการช่วยเหลือแบ่งปันและ พึ่งพากันและกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) จากการศึกษาพบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของเกษตรกรใน การใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของเกษตรกรนครชัยบุรีรินทร์ ส่วนใหญ่เข้าใจในหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอ เพียงแต่ไม่นำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาความรู้ความสามารถของเกษตรกร จากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่ง พัฒนาผลผลิตเพื่อการพัฒนา นำมาซึ่งรายได้ เศรษฐกิจ และความอยู่ดีมีสุขในครอบครัวและชุมชนในชนบท ให้ เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนในชนบทให้มีความมั่นคงและยั่งยืนและควรมี กิจกรรมร่วมกัน เช่น ประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าว การใช้แรงงานแลกกันในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับอาชีพ การเกษตรหรือทุกกิจกรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันจะทำให้เกิด การเข้าใจในหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนสามารถปฏิบัติได้จริงในการดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน ควรมีหน่วยงานทุกภาคส่วนเข้าช่วยในเรื่องการ ปรับเปลี่ยนทัศนคติและการปรับพฤติกรรมในการพึ่งพาเทคโนโลยีให้น้อยลง

(2) ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาที่แท้จริงของเกษตรกรส่วนใหญ่มีหลายประการ หากทุกภาคส่วนที่มีความรู้หรือมีส่วน เกี่ยวข้องไม่ว่าจะด้านการใช้ปุ๋ยเคมี การใช้สารกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช และการงดเผาตอซัง ควรมีการรณรงค์ให้ความรู้ และมีการประเมินผลและติดตามผลเป็นระยะและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) การทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเชิงปฏิบัติการด้านการงดใช้ปุ๋ยเคมี การใช้สารกำจัดศัตรูพืช และ วัชพืช และการงดเผาตอซังในกลุ่มเกษตรกรกลุ่มนครชัยบุรีรินทร์

(2) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของผู้นำ ชุมชนและผู้นำกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรครอบคลุมทุกกลุ่มและสามารถช่วยเหลือกัน ให้คำแนะนำสมาชิกกลุ่มได้

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี โดยความร่วมมือจากทีมนักวิจัยที่ได้ร่วมกันศึกษา และลงพื้นที่ รวมทั้งดำเนินงานร่วมกันในด้านต่างๆ และขอขอบคุณนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน ที่เป็นผู้ช่วยนักวิจัยและคอยช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้แล้ว ต้องขอขอบคุณตัวแทนเกษตรกรที่ได้เสียสละเวลาในการให้ข้อมูล ซึ่งทำให้การวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณศูนย์นวัตกรรมแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรครบวงจรตามแนวพระราชดำริ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษานักวิจัยครั้งนี้ และขอขอบพระคุณ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ได้ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทีย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์ จำกัด.
- ทรงชัย ตียนานนท์. (2541). การศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางรายได้ตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- เทิดศักดิ์ คำเหม็ง และคณะ. (2553). การถอดบทเรียนและการขยายผลการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระบบการเกษตรทฤษฎีใหม่ของกลุ่มเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. แก่นเกษตร. ปีที่ 38 ฉบับพิเศษ 2553. หน้า 125-128.
- ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ. (2552). การประเมินผลเปรียบเทียบในมิติต่างๆ ของประชาชนในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน.
- ฤทัยชนก จรรย์จิตร. เจาะลึก “Smart Farmer” แค่แนวคิดใหม่ หรือจะพลิกโฉมการเกษตรไทย. (ออนไลน์) (สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2562) เข้าถึงจาก : (<http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/1074-img.pdf>)
- ยูวัฒน์ วุฒิเมธี และคณะ. (2549). แนวคิดและปรัชญาการพัฒนาชุมชนบท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วัชรวิ อธิธิดาวชิกุล. (2529). โครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น : ในเชิงปริมาณแบบพึ่งพา. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระศักดิ์ จุลดาลัย และคณะ. (2552). การจัดการความรู้เศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองกลุ่มเกษตรกรทำไร่สับปะรดตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม. คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม.
- สมาน พัวโพธิ์. (2551). รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สมคิด พรหมจ้อย และคณะ. (2545). เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้ : ความอยู่รอดของชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- สมาน พัวโพธิ์. (2551). รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- สุทิน ลีปิยะชาติ. การจัดการที่ยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียง. (ออนไลน์) (สืบค้น 10 มกราคม 2561) จาก (<http://onzonde.multiply.com/journal item 118 118, 2551.>)
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (2561). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564, (ออนไลน์) (สืบค้น 20 ธันวาคม 2561) จาก (http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559) : สำนักนายกรัฐมนตรี กรุงเทพมหานคร.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. SMART FARMER ปรับเปลี่ยน เรียนรู้ ก้าวสู่ “เกษตรกรคุณภาพ”. SMART FARMER รู้ไว้... ทำได้จริง คัมภีร์ฝ่าวิกฤตเศรษฐกิจ : สำนักนายกรัฐมนตรี กรุงเทพฯ 2559 หน้า 30-34.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2560). สถิติการเกษตรของประเทศไทย 2560. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1.(2559). แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1. กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 (นครชัยบุรินทร์).
- อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2550). รายงานการวิจัยโครงการสังเคราะห์งานวิจัย ข้อเสนอแนะและบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม : มูลนิธิบูรณะชนบทแห่ง ประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- Best and Kahn James V. (1993). Research in Education. 7th ed. Boston : Allyn and Bacon. p. 246.
- Wool cock, Michael. (2005). “Empowerment at the local level: Issues, responses, assessment” In Ruth Alsop. (ed.), Power, Right, and Poverty: Concepts and Connections. Washington DC.: The World Bank.